

De Schans Te Appel

Ernst Steinmeier

In regionale dag- en weekbladen is in de laatste tijd aandacht besteed aan een archeologische vondst in de Nijkerkse buurtschap Appel. Het gaat daarbij om een vroeg-middeleeuwse ringburcht van het type als de Hunneschans bij het Uddelermeer. De ontdekking en de geschiedenis van dit nieuwe archeologisch monument is uitvoerig beschreven door de Nijkerkse leraar Leendert de Boer in zijn boek Landschapsjuwelen (Nijkerk, Putten en Voorthuizen), uitgegeven 2011, hoofdstuk 7.

Hij denkt aan een verband met de Graven van Hamaland, met name aan Graaf Wichman. Inderdaad was de Grafelijke familie van Hamaland een van de grootste grondheren in onze omgeving, maar de aangegeven stichtings datum van de kerk te Putten als in 996 is niet juist. De kerken van Putten en Ermelo zijn veel ouder en behoren tot de oudste kerken op dit deel van de Veluwe.

Een van de eerste predikers die in onze streken het Christendom met succes erkondigde was bisschop Liudger van Munster. Hij was van Friese afkomst, geboren 742 te Werinon aan de Utrechtse Vecht en overleden in 809. Hij had kort voor 800 een klooster gesticht te Werden aan de Roer, dat veel schenkingen ontving van welgestelde Veluwenaren, o.a. in 855 van een zekere Folckerus, daaronder worden ook genoemd een aantal boerderijen in Putten en omgeving.

Wanneer in Putten de eerste kerk is gebouwd is niet nauwkeurig bekend, maar wel weten wij dat een toen malige Graaf van Hamaland uit het geslacht van de Brunharingen de eerste kerk heeft laten bouwen en het geheel zelf bekostigde. Een dergelijke schenking was voor de Bisschop van Utrecht een reden om de schenker het recht te verlenen om naar eigen keuze een Pastoor voor zo'n parochie voor te dragen. Dit recht bleef van kracht, ook na het overlijden van de schenker, voor zijn erfgenamen. Zo heeft Bisschop Meinwerk van Paderborn, de kleinzoon van Graaf Wichman van Hamaland, dit recht overgedragen aan het door hem omstreeks 1020 gebouwde klooster Abdinckhof te Paderborn.

Graaf Wichman heeft zelf in 963 voor zijn dochter Liudgard een Vrouwenstift op de Elterberg gesticht en voor de bouw en het onderhoud daarvan een groot aantal boerderijen in onze streken uit zijn persoonlijk bezit aan dit Stift geschonken, waaronder enkele tientallen in onze naaste omgeving o.a. in Putten, Voorthuizen en Nijkerk.

Deze boerderijen en hun horige bewerkers werden tot dan toe bestuurd door een reeds bestaande rentmeestershof van de graven van Hamaland in onze omgeving b.v. mogelijk in de Appeler Schans, die in het centrum van zijn bezit in onze regio lag.

Bij de officiële overdracht van deze hoeven in 967 verviel het bestuur ervan dus aan Elten en zodoende moest Elten een nieuwe eigen hof voor hun beheerder stichten. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat Elten voor deze nieuwe functie een van haar reeds bestaande hoeven in deze omgeving bestemde en dat werd toen de nabijgelegen hoeve de KEMNA te Appel.

Voor de overige niet Eltense hoeven in onze regio zou de Appeler Schans dan als hof kunnen blijven fungeren. Maar nadat Bisschop Meinwerk omstreeks 1020 te Paderborn het klooster Abdinckhof stichtte en het ook een belangrijk deel schonk van zijn hoeven in onze omgeving, moest hier ook een nieuwe Abdinckhof rentmeester geplaatst worden. Vanwege de bijzondere relatie die de familie met de door haar gebouwde kerk te Putten had, besloot Meinwerk zijn rentmeester een plaats te geven naast de Puttense kerk.

Zo'n klooster rentmeester heette in het latijn Cellarius, vertaald Keldermeester, en zodoende werd het huis waarin hij in Putten zijn werk deed bij ons de Kelnarij genoemd.

Na de verplaatsing van alle beheers werkzaamheden van de Appeler Schans, eerst naar de Kemna te Appel en later naar de Kelnarij te Putten, bleven er nauwelijks meer activiteiten in de Schans over en restten er alleen nog enkele ambachtelijke bezigheden.

+++